

КОНЦЕПЦІЯ СТАЛОГО РОЗВИТКУ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

Яроменко Оксана

*кандидат географічних наук, доцент,
доцент кафедри географії і туризму,
начальник відділу з наукової діяльності та аспірантури
Приватного вищого навчального закладу
«Міжнародний економіко-гуманітарний університет
імені академіка Степана Дем'янчука»*

Бабак Микола

*здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти
факультету географії, історії та туризму
Приватного вищого навчального закладу
«Міжнародний економіко-гуманітарний університет
імені академіка Степана Дем'янчука»
м. Рівне, Україна*

Загострення соціально-економічних і політичних проблем у світі разом із складною екологічною ситуацією вимагають кардинальної зміни напрямку розвитку сучасного суспільства. Одним із ключових є конфлікт між економічним зростанням і необхідністю обмеження природокористування. Вагомим та дієвим рішенням у цьому контексті є перехід до моделі збалансованого сталого розвитку, яка передбачає гармонійне поєднання темпів економічного, екологічного й соціального прогресу.

Концепція сталого розвитку набуває особливого значення в сучасних умовах глобалізації. Це підхід, що прагне забезпечити баланс між економічним зростанням, збереженням природного середовища та соціальною рівновагою, враховуючи поточні потреби суспільства без шкоди для майбутніх поколінь. В епоху глобальних змін і технологічного прогресу ця ідея виходить за рамки окремих країн, набуваючи міжнародного характеру. Глобалізація створює нові виклики та можливості для впровадження принципів сталого розвитку. Інтеграція економік, культур та екосистем потребує більш злагоджених дій на світовому рівні. Водночас саме глобалізація сприяє обміну досвідом, інноваціями та ресурсами, що може прискорити вирішення проблем, пов'язаних зі сталим розвитком.

Розкриємо сутність поняття «сталий розвиток» та принципи концепції сталого розвитку в умовах глобалізації.

Вперше термін «сталий розвиток» був застосований в 1972 р. в рамках засідання Першої Всесвітньої Конференції з навколишнього середовища у Швеції (м. Стокгольм). На конференції ООН з навколишнього середовища і розвитку в Ріо-де-Жанейро у 1992 р. цей термін був вжитий «в якості назви нової концепції існування всього людства». Концепція сталого розвитку була сформульована як спосіб подолання головної для сучасної цивілізації екологічної загрози, що існувала у вигляді якоїсь теоретично обґрунтованої небезпеки, усвідомлюваної порівняно вузьким колом учених і політиків й пов'язаної з перенаселенням, з непоправним витрачанням природних ресурсів і з забрудненням навколишнього середовища [3].

Термін «сталий розвиток» є офіційним українським відповідником англійського терміну «sustainable development». Внаслідок дослівного перекладу з урахуванням контексту можна вжити «життєздатний» або «тривкий розвиток», відповідно розширене його тлумачення – самопідтримуваний розвиток. Стратегія сталого розвитку є альтернативою парадигмі економічного зростання, яка ігнорує екологічну небезпеку від розвитку суспільства за екстенсивною моделлю. Базовими принципами сталого розвитку згідно міжнародного трактування є: увага, повага і турбота до всіх живих співтовариств; покращення рівня якості людського життя; збереження життєздатності й різноманіття видів на Землі; забезпечення сталого використання відновлюваних джерел ресурсів; зменшення виснаження невідновлюваних ресурсів; зміна індивідуальних позицій і діяльності [3].

Концепція сталості була вперше визначена у 1987 р. як нова концепція розвитку під назвою «Глобальна програма змін», що повинна «забезпечувати відповідність потребам сьогодення без шкоди майбутнім поколінням задовольняти власні потреби». Такий підхід суттєво вплинув на вирішення економічних, соціальних та екологічних проблем на міжнародному рівні. Сталий розвиток – загальна концепція стосовно необхідності встановлення балансу між задоволенням сучасних потреб людства й захистом інтересів майбутніх поколінь, включаючи їх потребу в безпечному і здоровому довкіллі [2]. Комісія Брундтланд (Міжнародна комісія з довкілля і розвитку) сформулювала визначення сталого розвитку у своїй доповіді, як «розвиток, який задовольняє потреби нинішнього покоління без шкоди для можливості майбутніх поколінь задовольняти свої власні потреби». Наголошується на необхідності взаємопов'язаного соціально-економічного та екологічного розвитку; при розгляді екологічної проблематики не можна обмежуватися тільки проблемами довкілля.

Головними завданнями та основними вимогами сталого розвитку, як було відзначено на Йоганнесбурзькому саміті ООН, що відбувся у Південній Африці у 2002 р., є: викорінення бідності, зубожіння, зміна нестійких моделей виробництва та споживання, охорона та раціональне

використання природо-ресурсної бази економічного та соціального розвитку. Суттєво важливе значення для сталого розвитку, має блага управління в межах кожної країни та на міжнародному рівні, а основу сталого розвитку на національному рівні складають екологічна, економічна та соціальна політика, демократичні інститути, що відповідають людським потребам, правопорядок, засоби по боротьбі з корупцією, забезпечення рівності між чоловіками та жінками та створення сприятливих умов для інвестицій [2].

Зауважимо, що визначення поняття «сталий розвиток» попри існування великої кількості тлумачень даної категорії не стало загальноприйнятим. А парадигма суспільства сталого розвитку суттєво відрізняється від парадигми індустріального (економічного) суспільства.

Концепція сталого розвитку ґрунтується на п'яти головних принципах (В. Вербицький) [1]:

1. Людство дійсно може надати розвитку сталого і довготривалого характеру, для того щоб він відповідав потребам людей, що живуть зараз, не втрачаючи при цьому можливості майбутнім поколінням задовольняти свої потреби.

2. Обмеження, які існують в галузі експлуатації природних ресурсів, відносні. Вони пов'язані з сучасним рівнем техніки та соціальної організації, а також із здатністю біосфери до самовідновлення.

3. Необхідно задовольнити елементарні потреби всіх людей і всім надати можливість реалізувати свої надії на благополучне життя. Без цього сталий і довготривалий розвиток просто неможливий. Одна з головних причин виникнення екологічних та інших катастроф – злидні, які стали у світі звичайним явищем.

4. Необхідно узгодити стан життя тих, хто користується надмірними засобами (грошовими і матеріальними), з екологічними можливостями планети, зокрема щодо використання енергії.

5. Розміри і темпи росту населення повинні бути узгоджені з виробничим потенціалом глобальної екосистеми Землі, що змінюється.

Отже, концепція сталого розвитку в умовах глобалізації передбачає інтегрований підхід до розвитку, який збалансовує економічні, соціальні та екологічні аспекти для задоволення сучасних потреб без шкоди для майбутніх поколінь. Розв'язання глобальних проблем вимагає узгоджених дій та стратегічного планування на кожному рівні: від загальноосвітньої спільноти та окремих країн, до галузей господарств та індивідуальних підприємств (установ).

Глобалізація сприяє актуалізації концепції сталого розвитку, оскільки вона пов'язана з необхідністю вирішувати спільні світові

проблеми, такі як бідність, зміна клімату та нерівність, через реалізацію загальних цілей, серед яких Цілі сталого розвитку (Глобальні цілі). Цілі сталого розвитку є ключовими напрямками розвитку країн, що були ухвалені на Саміті ООН зі Сталого розвитку на період від 2015 до 2030 р. і нараховують 17 глобальних цілей, яким відповідають 169 завдань. Вони замінили цілі розвитку тисячоліття термін яких закінчився наприкінці 2015 р. [4].

З метою формування ціннісного ставлення до навколишнього середовища вагомим є реалізація тем зі сталого розвитку в навчальні (освітні) програми закладів загальної середньої та вищої освіти, з метою висвітлення знань про керівні принципи стійкого розвитку, формування та реалізацію державної та регіональної політики з питань сталого територіального розвитку, а також світоглядні настанови щодо екологічних імперативів у діяльності людства в подальшому з метою досягнення цілей збалансованого розвитку територій на планетарному, регіональному і локальному рівнях; формуванню екологічно свідомих громадян, здатних зберігати довкілля та досягати балансу між потребами сьогодення і майбутніми поколіннями.

ЛІТЕРАТУРА

1. Вербицький В. Соціальні та педагогічні аспекти реалізації ідей сталого розвитку в освітньому просторі України. Інтерактивний посібник. Освіта сталого розвитку. Київ. 2024. С. 4–9.
2. Вергун А. М., Тарасенко І. О. Концепція сталого розвитку в умовах глобалізації. *Вісник КНУТД*. 2014. №2. С. 207–218.
3. Руда М. В., Мазурик М. М. Співпраця України та ЄС у сфері сталого розвитку: огляд перспектив. *Менеджмент та підприємництво в Україні: етапи становлення і проблеми розвитку*. НУ «Львівська політехніка». № 3 (1). 2021. С. 204–211.
4. Цілі сталого розвитку. URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%A6%D1%96%D0%BB%D1%96_%D1%81%D1%82%D0%B0%D0%BB%D0%BE%D0%B3%D0%BE (дата доступу: 05.09.2025).